

HRUBÁ A ČISTÁ MZDA/PLAT

ZÁKLADNÍ POJMY

Mzda je odměna za práci zaměstnanci v soukromém sektoru. Například mzdu dostává učitel, který je zaměstnaný v soukromé škole.

Plat je odměna za práci zaměstnanci ve státním sektoru. Učitel, který je zaměstnaný ve státní škole, dostává za svoji práci plat.

Hrubá mzda/plat je odměna za práci před zdaněním a odvedením zdravotního a sociálního pojištění. Pokud není uvedeno, o jakou mzdu/plat jde, má se vždy na mysli hrubá mzda.

Čistá mzda/plat je odměna za práci po zdanění a odvedení zdravotního a sociálního pojištění.

Daň z příjmů odvádí živnostník jednou ročně v rámci daňového přiznání. Sazba daně činí 15 % ze základu daně. Na část základu daně přesahující 36násobek průměrné mzdy se uplatňuje sazba 23 %.

Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti. Hovorově se mu říká „růžový papír“. Opravňuje poplatníka daně, aby si od vypočítané zálohy na daň z příjmů mohl odečíst slevy na dani. Prohlášení je možné podepsat pouze u jednoho zaměstnavatele (obvykle tam, kde dosahujeme vyššího příjmu).

Slevy na dani jsou uvedeny v zákoně o daních z příjmů v § 35ba a daňové zvýhodnění na děti v § 35c. Z názvu je patrné, že slevy se odečítají od vypočítané daně. Patří sem např. sleva na poplatníka, na invaliditu nebo daňové zvýhodnění na děti. Blíže bude probráno v pracovním listu věnovaném dohodám o pracích konaných mimo pracovní poměr.

Závislá činnost. Pro účely tohoto pracovního listu je závislou činností míněno zaměstnání.

Sociální pojištění platí zaměstnanci (společně se zaměstnavatelem) a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ). Odvody spravuje Česká správa sociálního zabezpečení. Tyto prostředky jsou využívány na výplatu důchodů, nemocenských dávek a podpor v nezaměstnanosti. Právo na důchod je podmíněno splněním zákonných podmínek, zejména dobou pojištění a účastí v systému. Na rozdíl od zdravotního pojištění stát za děti, studenty, důchodce a uchazeče o zaměstnání sociální pojištění neplatí.

Zdravotní pojištění platí zaměstnanci (společně se zaměstnavatelem) a osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ); za děti, studenty, důchodce a nezaměstnané ho platí stát. Odvody směřují zdravotní pojišťovně, u které je pojištěnec registrován. Tyto prostředky jsou

využívány na financování zdravotní péče, včetně platů zdravotnického personálu a vybavení nemocnic. Bez zdravotního pojištění má jednotlivec nárok pouze na neodkladnou péči, zatímco ostatní zdravotní služby si hradí sám a vzniklý dluh může být státem vymáhán.

Osoba bez zdanitelných příjmů (OBZP) je člověk, který nemá zaměstnání, nepodniká, není vedený na Úřadu práce, nespadá do kategorie, za kterou platí zdravotní pojištění stát (studenti, důchodci, matky na mateřské dovolené, rodiče na rodičovské dovolené). OBZP musí na zdravotní pojištění platit měsíčně 13,5 % z minimální mzdy, v roce 2026 je to 3 024 Kč. Sociální pojištění platit nemusí.

1 Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti

Na stránkách Finanční správy se podívejte na tiskopis Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti.

Prohlášení poplatníka daně z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti.

https://financnisprava.gov.cz/assets/cs/prilohy/dt-upozorneni-mf-k-tiskopisum/5457_26.pdf

2 Vyplácení ze zdravotního a sociálního pojištění

U každé situace rozhodněte, zda je vyplácena ze zdravotního, nebo sociálního pojištění.

Situace	ZP = zdravotní pojištění SP = sociální pojištění OBĚ = souvisí s oběma NIC = nepatří ani do jednoho
Výplata starobního důchodu	SP
Operace slepého střeva	ZP
Podpora v nezaměstnanosti	SP
Návštěva praktického lékaře	ZP
Nemocenská při pracovní neschopnosti	SP
Nákup léků na předpis	ZP

Situace	ZP = zdravotní pojištění SP = sociální pojištění OBĚ = souvisí s oběma NIC = nepatří ani do jednoho
Výplata invalidního důchodu	SP
Domácí péče o dítě (rodiče chodí do práce a stará se přes den babička)	NIC
Hospitalizace v nemocnici	ZP
Výplata mateřské (peněžité pomoci v mateřství)	SP

3 Nárok na starobní důchod

Zjistěte na následujícím odkazu České správy sociálního zabezpečení, jaké obecné podmínky musí splňovat občan ČR, aby měl nárok na starobní důchod. Zároveň zjistěte u uvedených pěti osob, v kolika letech mohou jít do starobního důchodu.

Starobní důchod podrobně

<https://www.cssz.cz/web/cz/starobni-duchod-podrobne>

Základní podmínky pro získání řádného starobního důchodu v ČR v roce 2026:

- dosáhnout důchodového věku, který se liší dle ročníku narození a u žen počtem dětí,
- získat alespoň 35 let důchodového pojištění (nebo 30 let bez náhradních dob – studium, rodičovská dovolená atd.)

Muž, narozený v lednu 1960, bezdětný

- 64 let a 2 měsíce. Petr dosáhl důchodového věku přibližně v březnu 2024

Žena, narozená v lednu 1962, 3 děti

- věk 61 let a 8 měsíců. Jana dosáhla důchodového věku přibližně v září 2023

Žena, narozená v lednu 1975, 5 dětí

► 65 let a 10 měsíců. Pro pojištěnce narozené v letech 1974 až 1988 se důchodový věk stanoví tak, že se k věku 65 let a 8 měsíců přičte takový počet kalendářních měsíců, který odpovídá rozdílu mezi rokem narození pojištěnce a rokem 1973. U Marie (nar. 1975) to znamená 65 let a 8 měsíců + 2 měsíce. Důchodového věku dosáhne v listopadu 2040

Muž, narozený v lednu 2005, bezdětný

► 67 let. Tomáš dosáhne důchodového věku v roce 2072

Žena, narozená v lednu 1958, 1 dítě

► 62 let a 8 měsíců. Eva dosáhla důchodového věku přibližně v září 2020

4 Slevy na dani z příjmů

Doplňte do tabulky aktuální slevy na dani z příjmů. Informace najdete mimo jiné v zákoně o daních z příjmů v § 35ba a daňové zvýhodnění na děti v § 35c.

Je pravděpodobné, že slevy jak ve svém druhu, tak výši se budou v čase měnit. Například sleva na studenta byla od roku 2024 zrušena a podle současného návrhu by měla být od roku 2027 znovu zavedena.

Název slevy	Roční sleva v roce 2025	Měsíční sleva v roce 2026
Poplatník	30 840,-	2 570,-
Manžel/manželka	24 840,-	neuplatňuje se
Invalidní důchod I. a II. stupně	2 520,-	210,-
Invalidní důchod III. stupně	5 040,-	420,-
Držitel průkazu ZTP/P	16 140,-	1 345,-
Daňové zvýhodnění na 1. dítě	15 204,-	1 267,-
Daňové zvýhodnění na 2. dítě	22 320,-	1 860,-
Daňové zvýhodnění na 3. a každé další dítě	27 840,-	2 320,-

5 Postup výpočtu čisté mzdy

Tento postup je platný jak pro zaměstnání na hlavní pracovní poměr, tak pro dohody konané mimo pracovní poměr. Liší se pouze tím, zda dochází k odvodům zdravotního a sociálního pojištění. Pokud k nim nedochází, výpočty zdravotního a sociálního pojištění se vynechají.

A. Základ daně

Základ daně (ZD) = hrubá mzda (HM)

B. Základ daně zaokrouhlíme na stovky nahoru.

C. Ze zaokrouhleného ZD spočítáme **zálohu na daň z příjmů fyzických osob**. ZD x sazba daně. Sazba daně v roce 2026 je 15 %, popř. 23 %, pokud měsíční příjem přesáhl trojnásobek průměrné mzdy.

D. Od vypočtené zálohy na daň **odečteme daňové slevy a zvýhodnění na děti**. To platí v případě, že poplatník má u zaměstnavatele podepsané Prohlášení poplatníka k dani z příjmu FO. Pak vždy má minimálně nárok na slevu na poplatníka. V opačném případě se slevy neodečítají. Pokud se poplatník dostane při výpočtu zálohy do minusu, ale jen kvůli daňovému zvýhodnění na děti, pak se jedná o **daňový bonus** a tato částka se k hrubé mzdě připočítá.

E. **Vypočítáme zálohy na zdravotní a sociální pojištění**, které za sebe odvádí zaměstnanec, tedy se odečítá z hrubé mzdy. SP a ZP zaokrouhlujeme vždy na koruny nahoru (ne matematicky).

F. Výpočet čisté mzdy

$\text{ČM} = \text{HM} - \text{ZP} (4,5 \%) - \text{SP} (7,1 \%) - \text{záloha na daň z příjmů (popřípadě + daňový bonus)}$

Poznámka: Uvedená procenta a sazby jsou platné pro rok 2026.

G. **BONUS. Sociální a zdravotní pojištění**, které platí za zaměstnance zaměstnavatel. Jsou to pro zaměstnavatele další náklady na práci zaměstnance. SP a ZP zaokrouhlujeme vždy na koruny nahoru (ne matematicky).

- 24,8 % z HM odvod na sociální pojištění firmy za zaměstnance.
- 9 % z HM odvod na zdravotní pojištění firmy za zaměstnance.

Příklad A: Vypočítej čistou mzdu zaměstnance, který má hrubou mzdu 35 000 Kč, nemá děti. U zaměstnavatele podepsal prohlášení poplatníka k dani z příjmu.

Hrubá mzda = 35 000 Kč

24,8 % z HM SP placené zaměstnavatelem: *8 680 Kč*

9 % z HM ZP placené zaměstnavatelem: *3 150 Kč*

7,1 % z HM SP placené zaměstnancem: *2 485 Kč*

4,5 % z HM ZP placené zaměstnancem: *1 575 Kč*

Výpočet zálohy daně z příjmů

$$\begin{array}{rcl}
 35\,000 \times 0,15 \text{ (sazba/100)} & = & 5\,250 \text{ Kč} \\
 & - & 2\,570 \text{ Kč sleva na poplatníka} \\
 \hline
 & & 2\,680 \text{ Kč záloha na daň}
 \end{array}$$

Čistá mzda = $35\,000 - 2\,485 - 1\,575 - 2\,680 = 28\,260 \text{ Kč}$

Celková výše odvodů (záloha na daň a platby na zdravotní a sociální pojištění) za zaměstnance:

18 570 Kč

Kolik procent činí odvody z hrubé mzdy zaměstnance? *53 %*

Příklad B: Jak se změní vypočítané částky, jestliže náš zaměstnanec uplatňuje slevu na dvě děti? Je ovšem potřeba, aby druhý z rodičů podepsal čestné prohlášení, že si slevu na děti neuplatňuje (může vždy jen jeden z rodičů).

Hrubá mzda = 35 000 Kč

24,8 % z HM SP placené zaměstnavatelem: *8 680 Kč*

9 % z HM ZP placené zaměstnavatelem: *3 150 Kč*

7,1 % z HM SP placené zaměstnancem: *2 485 Kč*

4,5 % z HM ZP placené zaměstnancem: **1 575 Kč**

Výpočet zálohy daně z příjmů

35 000 x **0,15** (sazba/100) = **5 250 Kč**

— **2 570 Kč** sleva na poplatníka

— **1 267 Kč** daňové zvýhodnění na 1. dítě

— **1 860 Kč** daňové zvýhodnění na 2. dítě

447 Kč daňový bonus

Čistá mzda = **35 000 – 2 485 – 1 575 + 447 = 31 387 Kč**

Celková výše odvodů (záloha na daň a platby na zdravotní a sociální pojištění) za zaměstnance:

15 443 Kč

Kolik procent činí odvody z hrubé mzdy zaměstnance? **44 % (zaokrouhleně na celé číslo)**

Všimněte si, jaký vliv mají slevy na dani na celkovou čistou mzdu.

Poznámka pro učitele:

Upozorněte žáky na to, jaký vliv mají slevy na dani na celkovou čistou mzdu.